

Skriver dine elever medialekt?

Og hvorfor er det interessant for dig som dansklærer?

TINA THODE HOUGAARD, LEKTOR, PH.D., AARHUS UNIVERSITET

Når vi kommunikerer via sociale medier, befinder vi os i en kommunikationssituation, som både er præget af mediernes særlige måder at fungere på, og af, at vi i denne sociale kommunikation fokuserer meget på det relationelle. Sproget og interaktionen påvirkes af kommunikationsmediet og bliver således medialiseret, og medialekt og medialektale træk opstår. Vores forståelse af teknologierne og deres anvendelsesmuligheder får betydning for vores daglige kommunikative praksis og dermed for vores kommunikative kompetence. Som inspiration til arbejdet med sproget i sociale medier som en del af skolens sprog- og kommunikationsundervisning viser og forklarer artiklen forskellige medialektale træk.

Mange emojis, udeladte punktummer og halve sætninger. Det er noget af det, der springer i øjnene på mange, når de ser på tekster på sociale medier. Den sprogbrug, der findes i onlineinteraktion, skiller sig på mange måder ud fra de skriftlige tekster, vi kender fra aviser, bøger, nyhedsinformation på nettet og danske stile. Men det gør ikke nødvendigvis sprogbrugen i sociale medier dårlig og forkert.

I skolesammenhæng kan vi operere med en skelnen mellem skoletekster og fritidstekster. I fritiden er skoleelever i stigende grad skabere af forskellige typer fritidstekster, fx videoer på YouTube eller TikTok, opslag på Instagram, kommentarer på Facebook og beskeder via Messenger eller Snapchat. Nogle fritidstekster er skrevet til større grupper, fx en kommentar til en fanfiction eller til en video på YouTube, andre er kun tiltænkt én modtager, fx på Messenger.

Som dansklærer er det vigtigt at arbejde sproganalytisk med aktuelle onlineinteraktionsformer, både fordi eleverne her kan iagttage sproglige udviklinger og arbejde med at forstå konkrete eksempler på sprogbrug, og fordi det er en del af vores teknologiforståelse at kunne færdes dannet og hensigtsmæssigt på sociale medier, når man poster, deler, liker og kommenterer.

Jeg vil i denne artikel komme ind på, hvordan (og hvorfor) skriftlig onlineinteraktion adskiller sig fra mere klassisk anvendelse af skriftsproget. Først vil jeg beskrive, hvordan en meget anderledes kommunikationssituation muliggør nye typer handlinger og sprogbrug og begrænser andre; her vil jeg fokusere på begreberne medialisering, relationskommunikation og på dialogisering. Dernæst vil jeg give et overblik over de vigtigste karakteristika for sproget brugt online og introducere begrebet medialekt. Afslutningsvis vil jeg give et par bud på, hvordan man som dansklærer kan arbejde med medialekter.

Nye betingelser og muligheder

Vi har kun for alvor interageret online i 20-30 år. Alligevel findes der allerede sproglige og multimodale konventioner for vores onlinekommunikation. De digitale medier giver os alle nogle særlige (og til dels nye) vilkår, der gør, at vores interaktion påvirkes og forandres; vores interaktion bliver medialiseret, når

vi tilpasser os medierne og de muligheder og begrænsninger, de giver os. Når man fx interagerer via en telefon eller lignende, der har touchskærm, får det betydning for, hvordan man bruger tastaturet, og nye muligheder (fx at swipe) og sprogformer (fx emojis og klistermærker) udvikles, og sproget tilpasses (fx forskellige måder at forkorte ord og sætninger på).

Mediernes særlige vilkår hænger sammen med begrebet *affordans* (affordance), der oprindeligt stammer fra James Gibson og handler om, at ”medier og genrer favoriserer bestemte typer af indhold og udtryk og udelukker andre” (Hjarvard, 2007, s. 40). Når mediernes forskellige logikker (fx konstant tilgængelighed på grund af mobiltelefonen) og vilkår (fx brug af tastatur) gør, at vi agerer på nye måder, er vores sprogbrug blevet medialiseret. Konventionaliseringsprocessen gør ydermere, at mediespecifikke sprogformer opstår, fordi mange mennesker reagerer på de samme vilkår, og vi får det, vi kan kalde for medialektaler eller medialektale træk (Hjarvard, 2007; Hougaard et al., 2018; Hougaard & Lund, 2019).

” **Mediespecifikke sprogformer opstår, fordi mange mennesker reagerer på de samme vilkår, og vi får det, vi kan kalde for medialektaler.**

De sociale mediers konstante udvikling betyder, at der er temmelig stor forskel på de medialektale træk fra starten af nullerne og dem, der kendetegner onlineinteraktion i dag. I webchat i år 2000 skrev man *g* for griner og *s* for smiler, men i dag bruger stort set alle smileyer eller emojis, når de vil udtrykke den slags grimasser, eller de indsætter en reaktionsgif, dvs. en lydløs video på et par sekunder, som den, hvor den amerikanske skuespiller Robert Downey Jr. (der spiller Tony Stark i Iron Man) på en nærmest karikeret måde tørrer noget forestillet sved af panden som et udtryk for lettelse. Omkring årtusindskiftet var det også temmelig udbredt at eksperimentere med forskellige måder at forkorte ord på. Man forkortede enten ved at lave akronymforkortelser, fx *LOL*, *FOMO* eller *AEBMB*¹, eller afkortninger, hvor man reducerede ordet ved at klippe noget væk fra starten, midten eller slutningen, fx *comp* (computer), *blir* eller *puter*. Hvis man i dag forsøger at skrive *blir*, vil de fleste opleve, at deres skriveredskab har en indbygget autokorrektur, der retter ordet til *bliver*. Det er en af grundene til, at mange af de sproglige eksperimenter, vi så i starten af 2000, stort set ikke findes i almindelige onlineinteraktioner længere (Hougaard, 2014).

Konventionalisering betyder ikke nødvendigvis, at særlige sprogformer får så stor udbredelse, at de ender i retskrivningsordbogen, for konventioner er dynamiske og konstant forhandlede. De er ikke naturlige i den forstand, at de er biologisk nødvendige, men netop noget, man inden for en gruppe af mennesker er kommet overens om. Måske vil vi om nogle år igen have opfundet nye måder at formidle mimik og gestik på. Det er derfor oplagt, at eleverne i danskundervisningen arbejder med sprogbrugen i forskellige sociale medier og grupperinger, både for at finde frem til mediernes aktuelle affordanser, fx om man tilskyndes til at vise spontane reaktioner på andres handlinger via likes, og for at undersøge, hvordan forskellige sprogbrugere forholder sig til affordanserne. Med Facebook som eksempel kan man undersøge, hvor udbredt forskellige typer likes er, hvad disse likes bruges til, og om der er forskel på, hvordan de forskellige likes forstås. Man kan dermed dels øge refleksionen over fænomener som like-økonomi, dels diskutere arten af likesene, og hvorvidt de kan sammenlignes med minimalresponsen i samtaler.

Relationskommunikation og dialogisering i onlinefritidstekster

Man kan ligesom Sebba skelne mellem tekster i *regulated* og *unregulated spaces* og placere onlinefritidstekster mellem disse to poler (Sebba, 2007, s. 44). Placeringen skyldes primært, at der i den interaktion,

---

1 AEBMB står for Alt Er Bedre Med Bacon.

man har via onlinemedier, foregår en konstant forhandling af, hvilke typer sprogbrug der fungerer og hjælper deltagerne frem mod det ønskede formål. Fritidstekster eksisterer altså ikke i et normløst rum, men normerne skal aflæses successivt i andres reaktioner og responderende handlinger; de kan ikke slås op i håndbøger o.l. På det sociale medie Reddit er det til eksempel en udbredt forståelse, at man ikke skal bruge emojis, fordi det associeres med sociale medier, der er mere mainstream, fx Facebook og Instagram.

De sociale medier er i høj grad kendetegnet ved, at deltagerne interagerer og dermed påvirker hinandens sprogbrug hele tiden. I modsætning til den monologiske kommunikation, hvor afsenderen er privilegeret ved at bestemme tekstens indhold, form, tid og rum, er interaktion præget af en forhandling af indholdets relevans, af mængden og arten af feedback og af relationen mellem de interagerende. Relationskommunikation ses ved, at deltagerne ikke i snæver forstand fokuserer på informationsudveksling, men også orienterer sig mod relationen mellem de interagerende. "[C]ommunication not only conveys information, but [...] at the same time [...] imposes behavior" (Watzlawick et al., 1967, s. 51). Denne adfærdsforhandling minder om den, man ser i mundtlige interaktioner som fx (telefon)samtaler og videokonferencer, hvor deltagerne via forskellige former for feedbacksignaler, fx minimalresponsen *mhm* og det at nikke eller smile, indgår i en metaforhandling med hinanden om interaktionens vilkår.

Interaktioner er dialogiske og ofte synkrone (eller quasisynkrone) med en skift mellem positionerne modtager og afsender. Dialogiseringen gør, at selve interaktionsprocessen, relationen og sprogbrugen får mere fokus i situationen, end det er tilfældet for den monologiske kommunikation, hvor der i højere grad er tendens til at fokusere på indholdet. Man skal blot kaste et enkelt blik på en transskription af en samtale for at indse, hvor meget energi der faktisk bruges på at metakommunikere (Jakobson, 1960) og relationskommunikere (Watzlawick et al., 1967). I danskundervisningen kan man starte med at diskutere, hvorfor vi hilser på hinanden, når vi mødes, og om der er forskel på, hvilken type hilsen der er bedst i bestemte sammenhænge. Hilsner er ritualer, der sikrer, at vi forstår hinandens sociale hensigter, men hilsner fortæller også noget om den indbyrdes relation. Selv om samtaler via Messenger ligner fortsatte samtaler, ses det alligevel ofte, at en genoptaget samtale indledes med en hilsen, fx *hej du*, og at online samtaler afsluttes med en smiley eller lignende for at markere afslutning (Hougaard & Rathje, 2018).

Medialektale træk

På samme måde, som vi i sprogundervisning kan interessere os for, hvordan geografiske og sociale forskelle giver forskellige dialekter og sociolekter, er undersøgelsen af medialekter også en måde, hvorpå vi kan forstå, hvorfor og hvordan menneskers sprogbrug og sproglige handlinger påvirkes af mediernes logikker og vilkår, dvs. hvordan sproget medialiseres. I grove træk kan de medialektale træk inddeles efter tre principper: økonomisering, kompensation og ekspressivitet (Hougaard, 2004). Økonomisering er et centralt sprogligt princip, der sandsynligvis udspringer af menneskets naturlige magelighed, men også af ønsket om øget kommunikationshastighed. Ved at forkorte og udelade hele eller dele af ord og sætninger sørger vi for at give vores modtager tilstrækkelig information til, at denne forstår, hvad vi mener, men heller ikke mere end det (Togeby, 1993, s. 273). Derved øger vi intensiteten i den skriftlige interaktion, der i forhold til mundtlig interaktion er meget langsommere og mere omstændelig.

” I grove træk kan de medialektale træk inddeles efter tre principper: økonomisering, kompensation og ekspressivitet.

Kompensationsprincippet er primært interessant, fordi onlineinteraktioner på flere måder minder om samtaler: De er dialogiske med hyppige turskift, der gør, at vi hele tiden orienterer os efter andres indlæg.

Indlæggene er sekventielt orienteret mod hinanden (Herring, 1999). Men tonefald, pauser og tøvelyde, der i samtaler er med til at organisere turtagningen og guide modtagerens forståelse som *contextual cues* (Gumperz, 1982), er fraværende i skriftlig interaktion, hvor man heller ikke kan aflæse hinandens kropssprog i form af øjenkontakt, gestik og mimik. Tabet af dette forsøger deltagerne at kompensere for ved at bruge emojis, lydstavning og alternativ tegnsætning.

Endelig bruges der også en del energi på det ekspressive i at udtrykke sig appellerende og underholdende ved fx at bruge småironiske hashtags eller grafiske elementer, såsom emojis, memes eller forskellige farver og skrifttyper. Med sans for æstetik og visualitet ønsker man som afsender at understrege sin personlighed og identitet samt at vise, at man forstår at designe sin meddelelse, så den bliver virkningsfuld og interessant.

De tre principper kan hjælpe os med at systematisere og forstå de alternative former for sprogbrug, som kendetegner interaktionen i de sociale medier. Der kan konstateres forandringer på alle sproglige niveauer, lige fra det interaktionelle niveau til det interpunktionelle, men de tre principper kommer lidt forskelligt til udtryk – og i divergerende grad. Til eksempel kan økonomisering ses i udeladelsen af tegnsætning, i ord- og sætningsforkortelser og i, at en onlinesamtale ofte består af korte, hurtige indlæg.

Neografi og emojis – eksempler på medialektale træk

I det følgende vil jeg kort gennemgå tre forskellige medialektale træk: lydstavning, emojis og det nye punktum. Tilsammen danner de tre nedslag en slags medialektal maggiterning; dels giver de indblik i principperne økonomisering, compensation og ekspressivitet, dels vil mange forbinde det mediespecifikke sprog med netop disse typer sprogbrug.

Første medialektale træk er lydstavning² eller ”prosodic spelling” (Androutopoulos, 2000), som er en type ortografisk variation, der dækker over forskellige former: bogstavgentagelse (forlængelse), fx *ahhh*, afkortning, fx *ku* (for standardformen *kunne*), brug af versaler, fx *NEJ*, specialtegn, fx udråbstegnene i *puha!!*, det at indsætte *r* for at fremkalde fornemmelsen af en dyb vokallyd, fx *nårh* (jf. Berthelsen et al., 2019; Hougaard & Lund, 2019). Lydstavning understøtter ligesom mange emojis den pragmatiske forståelse af tekster, fordi den kompenserer for, at vi på skrift mangler stemmeføring og kropssprog, men lydstavning får også afsenderen til at fremstå kreativ og eksperimenterende, så det er også tegn på ekspressivitet.

Som det andet medialekttræk ses emojis, der efterhånden er udbredt til næsten alle teksttyper i de sociale medier. De bruges ofte som en form for læseguide, fordi de med ”illokutionær kraft” (Dresner & Herring, 2010) markerer afsenderens intention. På samme måde som vores stemmeføring og ansigtsudtryk er med til at give ekstra information om vores attitude og intensitet, angiver emojis, hvilken måde et udsagn skal forstås på. I et opslag, hvor afsenderen skriver om en sommerhustur, der skal gennemføres på trods af regeringens coronarelaterede forsamlingsforbud på mere end fem personer, kan emoji'en, der viser to hænder rakt i vejret, i følgende sætning: ”vi alle er self blevet testet og er negative 🙌” både forstås som udtryk for glæde og lettelse, og for at afsenderen med ”hænderne op” på forhånd sikrer sig mod en anklage om skødesløshed eller manglende samfundssind. Emoji'en er med til at betone adverbiet *selvfølgelig* og give det mere farve.

Men emojis er også en slags social teknik, hvor følelsernes kraft krystalliseres ind i et lille tegn, hvis virkning forstærkes af denne fortætningsproces, samtidig med at receptionen omgærdes med en vis usik-

---

2 ”Lydskrivning” ville måske være en mere rammende betegnelse, fordi det ikke kun handler om, hvordan noget staves.

kerhed og derfor desto stærkere hermeneutisk impuls pga. tegnenes forsimplede og antydende karakter (Stark & Crawford, 2015, s. 3-4). Hænderne op-emoji'en er nemmere at indsætte end en lang forklaring, og samtidig overlader afsenderen også en del af forståelsesarbejdet til modtageren. De multimodale emojis appellerer til vores sociale-semiotiske analyseevner (Van Leeuwen, 2004).

” De multimodale emojis appellerer til vores sociale-semiotiske analyseevner.

Som det tredje kan medialektur også iagttages på tegnsætningsniveau. Traditionelt er punktummet et vigtigt skilletegn, der deler teksten op i meningshelheder, men i sociale medier er der en tendens til, at punktummet helt udelades. Der kan være flere årsager. Måske rammer økonomiseringstrangen alle interpunktionstegn. En undersøgelse af tekster produceret af 64 danske skoleelever i 4.-6. klasse viste, at børnene undgår både komma, punktum og spørgsmålstegn i deres tekster (Lund, 2020, s. 94). En forklaring kan være, at eleverne ønsker at undvige det afsluttende og konkluderende, der ligger i punktummet, men der kan ifølge Lund også være tale om en affordansafhængig forandring, for på iPhone-tastaturet skal alle interpunktionstegn hentes via en genvejstast (Lund, 2020, s. 37)³.

Ifølge Androutsopoulos (2018) er punktummet på vej til at ændre funktion fra at være skilletegn til at blive en dialogresurse, der kan signalere vrede, fornærmelse eller manglende vilje til videre interaktion (Androutsopoulos & Busch, 2020). Punktummet har fået en interpersonel medbetydning, når det anvendes i interaktion på de sociale medier, fordi netop det relationelle er så væsentligt i denne type kommunikation. I en Messenger-samtale mellem to veninder ses det tydeligt, at denne sprogforandring kan give forvirring:

The screenshot shows a text-based conversation between two people. The messages are as follows:

- Person 1: Er jeg heller ikke, men det virker sådan 😊
- Person 2: nå okay.
- Person 2: træls for hende.
- Person 1: Ja
- Person 1: Men hun er lidt svær at omgås
- Person 2: ja. jeg kender godt typer som hende.
- Person 1: Hvorfor sætter du alle de punktummer 👁️ 👁️
- Person 2: hvilke punktummer? 😊 i studiegrupperne?
- Person 1: Nej i chat, haha
- Person 2: Når jeg afslutter sætninger??
- Person 1: Man tror jo, du er sur 😞
- Person 2: seriøst
- Person 2: Når jeg afslutter sætninger??

Punktummets nye potentiale vil sikkert blive genstand for megen diskussion, men i stedet for at afvise det interpersonelle punktum som en fejl, vil jeg i tråd med hele artiklens grundsynspunkt opfordre til at

3 Der findes dog en punktum- og en kommatast på Huawei-tastaturet.

se det som en mediespecifik udvidelse af de sproglige resurser. Med den tilgang vil der forhåbentlig være grobund for en pragmatisk diskussion i undervisningen af forskellene på punktummer i avisartikler og digitale dialoger – og af medialektale sprogtræk mere generelt. Hvilke handlinger udfører vi i online-interaktioner, og hvordan påvirker de vores sociale praksis? Hvordan kommer disse handlinger sprogligt til udtryk – hvorfor er det for eksempel vigtigt at økonomisere?

Fritidsteksternes potentiale

Hvis vi inddrager begreber som kommunikativ kompetence og relationskommunikation i undervisningen, kan det være med til at åbne vores elevers øjne for sproget som en social praksis, hvor vi ud over at informere også markerer vores identitet, viser vores relationelle intentioner og behov og ikke mindst vores nærvær. Denne vinkel på sprogforskning og sprogundervisning er ikke mindre vigtig, når det gælder sprog og interaktion i sociale medier. Kommunikation er vigtigt for os som sociale væsner. Det er en samværsform.

” Kommunikation er vigtigt for os som sociale væsner. Det er en samværsform.

Det er vigtigt, at vi som dansklærere analyserer og diskuterer den sprogbrug og interaktion, vi ser på sociale medier, med henblik på at (med)skabe bevidste sprogbrugere, fordi vi på én gang tager elevernes kommunikative kompetence seriøst og udfordrer dem til dels at reflektere over den sproglige udvikling, dels at analysere medialekter som *registre*, dvs. kommunikative praksisser bestemt af, hvad der foregår, hvem der deltager, hvilket medie der er anvendt, og hvad sprogets rolle er i interaktionen (Halliday, 1978, s. 31).

Hvis vi i arbejdet med medialekter inddrager elevernes fritidstekster i undervisningen, vil de sproglige undersøgelser desuden drage nytte af elevernes etnografiske observationer (og give førstehåndsviden om ”indfødte” sprogbrugeres overvejelser og præferencer) og gøre eleverne bevidste om, at den kommunikative kompetence giver muligheder, hvis relevans kan iagttages og benyttes her og nu i deres daglige interaktioner. Som etnografer skal eleverne overholde en række juridiske, etiske og moralske forholdsregler og retningslinjer, fx GDPR. Det at bruge elevernes egne fritidstekster giver derfor både mulighed for samtale om digital dannelse, og for at eleverne tager deres egne og hinandens sprogvvalg seriøst og reflekterer over dem.

Referencer

- ▶ Androutsopoulos, J., & Busch, F. (2020). Digital punctuation as an interactional resource: the message-final period among German adolescents. *Linguistics and Education*, 100871. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2020.100871>
- ▶ Androutsopoulos, J. K. (2000). Non-standard spellings in media texts: The case of German fanzines. *Journal of Sociolinguistics*, 4(4), 514-533.
- ▶ Androutsopoulos, J. K. (2018). Digitale Interpunktion: Stilistische Ressourcen Und Soziolinguistischer Wandel in der Informellen Digitalen Schriftlichkeit von Jugendlichen. I: Ziegler, A. (red.), *Jugendsprachen/Youth Languages: Aktuelle Perspektiven internationaler Forschung/Current perspectives of international research* (Vol 2.) (s. 722-748). De Gruyter.
- ▶ Berthelsen, U. D., Hougaard, T. T., & Christensen, M. V. (2019). Medialekter i et grammatisk og didaktisk perspektiv. *17. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*, 17, 95-111.

- ▶ Dresner, E., & Herring, S. C. (2010). Functions of the Nonverbal in CMC: Emoticons and Illocutionary Force. *Communication Theory*, 20(3), 249-268. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2010.01362.x>
- ▶ Gumperz, J. J. (1982). *Discourse Strategies*. Cambridge University Press.
- ▶ Halliday, M. A. K. (1978). Language and social man. I: *Language as Social Semiotic* (s. 8-35). Edward Arnold.
- ▶ Herring, S. C. (1999). Interactional Coherence in CMC. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 4(4).
- ▶ Hjarvard, S. (2007). Sprogets medialisering. *Språk i Norden*, 38(1), 29-45.
- ▶ Hougaard, T. T. (2014). Sproglige forandringer i de nye medier: fra chatstil til hashtagpoesi. *NyS, Ny-danske Sprogstudier*, 46, 39-66.
- ▶ Hougaard, T. T., Durup, T., & Balleby, L. (2018). *Sprog i sociale medier*. Dansk lærerforeningens Forlag.
- ▶ Hougaard, T. T., & Lund, L. B. C. (2019). Medialektale træk i digitale dialoger. *Språk i Norden*, 49(1), 7-23.
- ▶ Hougaard, T. T., & Rathje, M. (2018). Emojis in the Digital Writings of Young Danes. I: Ziegler, A. (red.), *Jugendsprachen/Youth Languages. Aktuelle Perspektiven internationaler Forschung/Current Perspectives of International Research* (s. 773-806). De Gruyter.
- ▶ Jakobson, R. (1960). Closing Statement: Linguistics and Poetics. I: Sebeok, T. A. (red.), *Style in Language* (s. 350-377). The Technology Press of Massachusetts Institute of Technology og John Wiley & Sons.
- ▶ Lund, A. S. (2020). *Digitalt medieret skriftsprog i et didaktisk perspektiv. En kvalitativ undersøgelse af børns digitalt medierede literacy*. Danmarks Pædagogiske Universitet.
- ▶ Sebba, M. (2007). *Spelling and Society: The Culture and Politics of Orthography around the World*. Cambridge University Press.
- ▶ Stark, L., & Crawford, K. (2015). The Conservatism of Emoji: Work, Affect, and Communication. *Social Media + Society*, 1(2), 87-96.
- ▶ Togeby, O. (1993). *PRAXT. Pragmatisk tekstteori I og II*. Aarhus Universitetsforlag.
- ▶ Van Leeuwen, T. (2004). *Introducing Social Semiotics: An Introductory Textbook*. Routledge.
- ▶ Watzlawick, P., Bavelas, J. B., & Jackson, D. D. (1967). *Pragmatics of Human Communication: A Study of Interactional Patterns, Pathologies, and Paradoxes*. W. W. Norton.

Om forfatteren

Tina Thode Hougaard er ansat som lektor ved Institut for Kommunikation og Kultur på Aarhus Universitet, Afdeling for Nordiske Studier. Hun er medredaktør af Scandinavian Studies in Language og Møde om Udforskningen af Dansk Sprog og har udgivet adskillige artikler om interaktion og sprogbrug i sociale medier. I 2018 udkom lærebogen *Sprog i sociale medier* og forskningsbogen *The language of Illness and Death on Social Media*, og i 2020 udkom hendes bog *Emojis* i serien Tænkepauser.